

Ορισμός

Απρόσωπα ή τριτοπρόσωπα λέγονται τα ρήματα που βρίσκονται σε γ' ενικό πρόσωπο και δεν έχουν ως υποκείμενο ένα πρόσωπο ή πράγμα.

Σχηματισμός απρόσωπων ρημάτων και απρόσωπων εκφράσεων

Αποκλειστικώς **απρόσωπα ρήματα** είναι μόνο το **χρη** (= πρέπει, είναι ανάγκη) και το **ἔξεστι** (= είναι δυνατό, επιτρέπεται).

Τα υπόλοιπα προέρχονται από προσωπικά ρήματα:

α) ενεργητικά, όπως:

- δοκεῖ (= φαίνεται, νομίζεται, θεωρείται)
- δεῖ, πρέπει, προσήκει (= πρέπει, επιβάλλεται, αρμόζει)
- ἔνεστι, πάρεστι, ἔστιν (= είναι δυνατό)
- μέλλει (= πρόκειται)
- σημαίνει (= δίνεται σημείο)
- μέλει τινί (= ενδιαφέρει κάποιον)
- δηλοῖ (= είναι φανερό)
- φιλεῖ (= συνηθίζεται)
- διαφέρει (= υπάρχει διαφορά)
- παρέχει (= παρουσιάζεται ευκαιρία)
- ἔοικε (= φαίνεται)
- προχωρεῖ (= πάει καλά)
- λυσιτελεῖ, συμφέρει (= συμφέρει)
- ἐγχωρεῖ (= είναι δυνατό, επιτρέπεται)
- ἀρκεῖ (= είναι αρκετό)

β) παθητικά, όπως:

- λέγεται, ἀγγέλλεται, θρυλεῖται, ἄδεται, (= λέγεται, διαδίδεται)
- ὁμολογεῖται (= αναγνωρίζεται)
- νομίζεται (= θεωρείται)
- ἐπέρχεται τινι, παρίσταται τινι (= ἔρχεται στο νου κάποιου)
- εἴμαρται (= είναι πεπρωμένο, είναι ορισμένο από τη μοίρα)
- ἀμαρτάνεται (= γίνεται σφάλμα)
- εἰκάζεται (= συμπεραίνεται)
- ὄρισται (= είναι καθορισμένο)
- ἐνδέχεται, ἐγγίγνεται (= είναι ενδεχόμενο)
- προβεβούλευται (= έχει βγει προκαταρκτική απόφαση)
- ἐγγίγνεται (= επιτρέπεται)

Οι απρόσωπες εκφράσεις σχηματίζονται:

α) από ουδέτερο επιθέτου και το ρήμα ἐστί:

- ῥαδίον ἐστί (= είναι εύκολο)
- οἶόν τ' ἐστί (= είναι δυνατό)
- δηλόν ἐστί (= είναι φανερό)
- δεινόν ἐστί (= είναι φοβερό)
- προσῆκόν ἐστί (= είναι πρόπον)
- χαλεπόν ἐστί (= είναι δύσκολο)
- ἀγαθόν ἐστί (= είναι καλό)
- πλημμελές ἐστί (= είναι ανάρμοστο)

β) από ουδέτερο μετοχής και το ρήμα ἐστί:

- εἰκός ἐστί (= είναι φυσικό)
- χρεών ἐστί (= είναι αναγκαίο)
- προσῆκόν ἐστί (= αρμόζει)
- δεδογμένον ἐστί (= έχει αποφασιστεί)
- καθεστηκός ἐστί (= είναι καθορισμένο)
- δυνατόν ἐστί (= είναι δυνατό)

γ) από αφηρημένο ουσιαστικό και το ρήμα ἐστί:

- ἀνάγκη ἐστί (= είναι ανάγκη)
- ὥρα ἐστί (= είναι ευκαιρία)
- ἀκμή ἐστί (= είναι η πιο κατάλληλη στιγμή)
- σχολή ἐστί (= υπάρχει διαθέσιμος χρόνος)
- θέμις ἐστί (= υπάρχει νόμος / συνήθεια)
- ἔργον ἐστί (= είναι επίπονο / δύσκολο)
- ἔργον ἐστί τινος (= είναι καθήκον κάποιου)
- κίνδυνός ἐστί (= υπάρχει κίνδυνος)
- λόγος ἐστί (= λέγεται)
- ἔθος ἐστί (= συνηθίζεται)

δ) από (τροπικό) επίρρημα και το ρήμα ἔχει:

- ῥαδίως ἔχει (= είναι εύκολο)
- ἀναγκαίως ἔχει (= είναι αναγκαίο)
- εὖ ἔχει (= είναι καλό)
- ἀρκούντως ἔχει (= είναι αρκετό)
- προσηκόντως ἔχει (= είναι πρόπον)
- αἰσχροῶς ἔχει (= είναι ντροπή)

- καλῶς ἔχει (= εἶναι καλό)
- κακῶς ἔχει (= εἶναι κακό)

Το υποκείμενο των απρόσωπων ρημάτων και των απρόσωπων εκφράσεων

Τα απρόσωπα ρήματα και οι απρόσωπες εκφράσεις δέχονται ως υποκείμενο:

α) ἀναρθρο ἀπαρέμφατο, τελικό ή ειδικό:

π.χ. Τοὺς νόμους δεῖ τηρεῖν τοὺς δικάζοντας
(= Οι δικαστές πρέπει να τηρούν τους νόμους)

β) δευτερεύουσα ονοματική πρόταση, ειδική, ενδοιαστική ή πλάγια ερωτηματική:

π.χ. Ἠγγέλθη ὅτι ἠττημένοι εἶεν Λακεδαιμόνιοι
(= Ανακοινώθηκε ότι οι Λακεδαιμόνιοι είχαν ηττηθεί)

γ) ἀφηρημένη σύστοιχη ἔννοια που ενυπάρχει στο απρόσωπο ρήμα και προκύπτει αν αυτό αναλυθεί σε απρόσωπη έκφραση:

π.χ. πολεμῆται = γίνεταί πόλεμος
παρεσκευάσται = γεγένηται παρασκευή
Τυπικά τα ρήματα αυτά δεν έχουν υποκείμενο

Τέτοια **ιδιόρρυθμα απρόσωπα ρήματα** είναι συνήθως:

α) τα παθητικά απρόσωπα:

- πολεμῆται = πόλεμος γίνεταί
- παρεσκευάσται τινι = παρασκευή γεγένηται
- ἠῦκται = εὐχή γεγένηται

β) τα ενεργητικά απρόσωπα:

- μέλει τινί τινος = μέλησις ἐστί τινί τινος (= φροντίζει κάποιος για κάτι)
- μεταμέλει τινί τινος = μεταμέλειά ἐστί τινί τινος (= μετανοεί κάποιος για κάτι)
- μέτεστί τινί τινος = μετουσία ἐστί τινί τινος (= διεκδικεί κάτι, μετέχει κάποιος σε κάτι)
- δεῖ μοί τινος = ἔνδειά ἐστί τινί τινος (= χρειάζεται κάποιος κάτι)

Σημείωση:

Σε αυτές τις περιπτώσεις το «τινός» είναι αντικείμενο και σπανίως τίθεται σε αιτιατική.

Η γενική όμως που συνοδεύει το ρήμα «μεταμέλει» θεωρείται γενική της αιτίας.

γ) ρήματα που δείχνουν φυσικά ή καιρικά φαινόμενα:

- ὕει = ὑετός γίνεταί (= βρέχει)

- νίφει = πίπτει χιών (= χιονίζει)
- συννέφει = νέφος γίγνεται (= συννεφιάζει)
- συνεσκόταζε = σκότος ἐγίγνετο (= σκοτείνιασε, έπεσε σκοτάδι)
- ἐκείνου τοῦ μηνός ἔσειε = σεισμός ἐγένετο (= έγινε σεισμός)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

1. Οι απρόσωπες εκφράσεις «δηλόν ἐστι» και «φανερόν ἐστι» δεν δέχονται ποτέ ως υποκείμενο απαρέμφατο, αλλά ονομαστική ειδική ή πλάγια ερωτηματική πρόταση:

π.χ. Δηλόν ἐγένετο τοῖς Θηβαίοις ὅτι ἐμβαλοῖεν οἱ Λακεδαιμόνιοι.

(= Έγινε φανερό στους Θηβαίους ότι θα εισβάλουν οι Λακεδαιμόνιοι)

2. Στην απρόσωπη σύνταξη έχουμε πάντοτε ετεροπροσωπία, εφόσον το υποκείμενο του ρήματος δεν γίνεται να συμπίπτει με το υποκείμενο του απαρεμφάτου

3. Το ρήμα «δεῖ» είναι προσωπικό όταν συντάσσεται με μία από τις γενικές: «μικροῦ, «πολλοῦ», «ὀλίγου», «τοσούτου», «ένός», «δυοῖν»

4. Στην απρόσωπη έκφραση «ἔργον ἐστί τινος», το «ἔργον» συχνά παραλείπεται και η γενική «τινός» είναι κτητική:

π.χ. Ἄρχοντός (ἔργον) ἐστί ἐπιμελεῖσθαι τῶν ἀρχομένων

(= Είναι έργο του άρχοντα να φροντίζει τον λαό)

5. Το ρήμα «δοκεῖ» όταν συντάσσεται με τελικό απαρέμφατο είναι απρόσωπο και μεταφράζεται: φαίνεται καλό να..

Όταν όμως συντάσσεται με ειδικό απαρέμφατο είναι συνήθως προσωπικό και μεταφράζεται: νομίζει κάποιος ότι..

6. Όταν στην πρόταση υπάρχει ονομαστική τότε η σύνταξη είναι προσωπική:

π.χ. Λέγεται Ἀλκιβιάδης εἶναι ἐν Λακεδαίμονι.

(= Λένε ότι ο Αλκιβιάδης βρίσκεται στην Λακεδαίμονα)

Η δοτική προσωπική στην απρόσωπη σύνταξη

Η δοτική προσωπική είναι η δοτική που συνοδεύει τα απρόσωπα ρήματα και τις απρόσωπες εκφράσεις και δηλώνει το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται η έννοιά τους, το πρόσωπο δηλαδή για το οποίο υπάρχει η γίνεται κάτι. Αποτελεί λοιπόν το λογικό υποκείμενο του ρήματος

π.χ. Ἐμοὶ προσήκει λέγειν.

(= Πρέπει να μιλήσω)

Η δοτική προσωπική, όταν μετατραπεί σε αιτιατική, δίνει το υποκείμενο του απαρεμφάτου που λειτουργεί ως υποκείμενο του απροσώπου ρήματος

π.χ. Ἐμοὶ προσήκει λέγειν.

(= Πρέπει να μιλήσω)

προσθήκει: ρήμα

λέγειν: υποκείμενο του ρήματος, τελικό απαρέμφατο

ἐμοί: δοτική προσωπική

ἀρα υποκείμενο του απαρεμφάτου: με

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

1. Τα απρόσωπα ρήματα «δοκεῖ» και «φαίνεται» συντάσσονται με δοτική προσωπική:
π.χ. Ἔδοξε **τοῖς Ἀθηναίοις** τειχίζειν τὴν πόλιν.

Όταν όμως είναι προσωπικά, τότε συντάσσονται με δοτική προσωπική του κρίνοντος προσώπου:
π.χ. Δοκεῖ δέ **μοι** ὁ κατήγορος ἂν ἐπιδείξαι ...

2. Τα απρόσωπα ρήματα μέλει, μεταμέλει, παρεσκευάσται, ὁμολογεῖται, κ.λπ. συντάσσονται με δοτική προσωπική του ενεργούντος προσώπου ή του ποιητικού αιτίου.

3. Τα ρήματα «χρή» (πάντα) και «δεῖ» (συνήθως) δεν συντάσσονται με δοτική προσωπική, αλλά αντί για δοτική τίθεται συνήθως αιτιατική προσώπου ως υποκείμενο του απαρεμφάτου:

π.χ. Οὐ πόνου πολλοῦ με δεῖ

(= Δεν χρειάζεται να μπω σε μεγάλο κόπο)

4. Η δοτική προσώπου που συντάσσεται με απρόσωπα ρήματα, τα οποία προκύπτουν από ρήματα προσωπικά μεταβατικά που συντάσσονται με δοτική είναι αντικείμενο:

π.χ. Οὐ συμφέρει τοῖς τυράννοις

(= Δεν συμφέρει τους τυράννους)

5. Η δοτική προσωπική παραλείπεται συχνά:

α) όταν εννοείται από τα συμφραζόμενα

β) όταν είναι γενική και αόριστη, οπότε εννοούμε ένα από τα: «τινί», «ἡμῖν», «τοῖς ἀνθρώποις»

γ) όταν είναι η ίδια με το υποκείμενο του απαρεμφάτου που εξαρτάται από το απρόσωπο ρήμα.